

บทนำ

ความเป็นมา

กุ้งขาว หรือ กุ้งขาวแวนนาไม (*Litopenaeus vannamei* Boone, 1931) เป็นกุ้งพื้นเมืองในทวีปอเมริกาใต้ พบทั่วไปบริเวณชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกตะวันออก และอาศัยอยู่ตามแนวชายฝั่ง บริเวณพื้นโคลนลงไปจนถึงระดับความลึกประมาณ 72 เมตร (Dore and Frimodt, 1987 : 124) มีลักษณะเฉพาะเด่นชัด คือ มีลำตัวขาวใส ขามีสีขาวย ปลายหางสีแดงเข้ม และเห็นลำไส้ชัดเจนกว่ากุ้งชนิดอื่นๆ (ทัญญู เกียรติทิพย์, 2545 : 35) ซึ่งกุ้งชนิดนี้มีการเลี้ยงกันมากในประเทศเอกวาดอร์ เม็กซิโก เปรู ปานามา ฮอนดูรัส โคลัมเบีย และบราซิล สำหรับในปี พ.ศ. 2541 ประเทศไทย มีการนำกุ้งขาวเข้ามาทดลองเลี้ยง แต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก และต่อมาในปี พ.ศ. 2545 กรมประมงได้อนุญาตให้นำพ่อแม่พันธุ์ที่ปลอดเชื้อ (Specific Pathogen Free : SPF) จากต่างประเทศ เข้ามาทดลองเลี้ยงจนประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในประเทศไทย กำลังประสบปัญหาการเจริญเติบโตช้า ไม่ได้ขนาดตัวที่ต้องการ และเกิดโรคระบาด ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดทุน เกษตรกรจึงหันมาเลี้ยงกุ้งขาวกันมากขึ้น เนื่องจากกุ้งขาวเป็นกุ้งที่มีการเจริญเติบโตและปรับตัวให้เข้ากับการเลี้ยงแบบหนาแน่นได้ดี และให้ผลผลิตต่อไร่สูง

ประเทศไทยมีการศึกษาพัฒนาการเพาะเลี้ยง ปรับปรุงสายพันธุ์ และศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับกุ้งขาวมาโดยตลอด ทำให้อุตสาหกรรมการเลี้ยงกุ้งขาวขยายตัวอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้กุ้งขาวขึ้นเป็นสินค้าสัตว์น้ำที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าจากการส่งออกจำนวนมาก โดยพิจารณาจากปริมาณและมูลค่าการส่งออก ในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณการส่งออก 354,095.05 ตัน คิดเป็นมูลค่า 56,259.97 ล้านบาท สำหรับตลาดการส่งออกที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป อาเซียน จีน และแคนาดา (กรมประมง, 2563 : 22) ในปัจจุบันการเพาะเลี้ยงและการส่งออกกุ้งขาวประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ราคากุ้งตกต่ำ ปัญหามลภาวะโรคระบาด ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาการตกค้างของยาปฏิชีวนะกลุ่มคลอโรโทรฟูแรนส์ และคลอแรมเฟนิคอลในกุ้งที่ส่งออกในกลุ่มสหภาพยุโรป ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งขาวทั้งระบบ ดังนั้นกรมประมงได้ให้ความสำคัญและเข้มงวดกับกระบวนการผลิตสินค้ากุ้งทะเล เพื่อให้มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ทั้งระบบ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่ในปัจจุบันที่ต่างหันมาใส่ใจความปลอดภัยทางด้านอาหารมากยิ่งขึ้น กรมประมงจึงกำหนดนโยบายให้มีมาตรฐานในด้านการผลิตกุ้งทะเล โดยให้เกษตรกรเข้าใจและมีแนวทางปฏิบัติในการจัดการเพาะเลี้ยงกุ้งที่ดีและยั่งยืน ได้แก่

มาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (Good Aquaculture Practice : GAP) โดยจุดประสงค์หลักของมาตรฐาน คือ ผลผลิตกุ้งที่ได้มีคุณภาพดี ถูกหลักสุขอนามัย ปลอดภัยปนเปื้อน รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (กรมประมง. 2560 : 4) และเป็นที่ยอมรับของตลาดโลก เป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตและสร้างมาตรฐานในการส่งออก (อารดา เทพนรงค์. 2559 : 43)

ในภาคตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรีที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ทำให้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีบทบาทที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงหลัก คือ กุ้งขาว (สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. ออนไลน์. 2562) โดยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จากกรมประมง ทั้งหมด 983 ราย และมีพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งขาวที่สำคัญ คือ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอาม อำเภอขลุง และอำเภอเมืองจันทบุรี โดยเฉพาะอำเภอแหลมสิงห์มีเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวที่ได้ การรับรองมาตรฐานมากที่สุดทั้งหมด 237 ราย (ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งจันทบุรี. 2563 : 2) และในปี พ.ศ. 2559 จังหวัดจันทบุรีมีผลผลิตกุ้ง 35,483 ตันสูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ ทำให้จังหวัดจันทบุรีเป็นฐานการผลิตกุ้งทะเลที่สำคัญลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559 : 2) ปัจจุบันทางหน่วยงานกรมประมงจังหวัดจันทบุรีได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อเป็นการยกระดับการเลี้ยงกุ้งให้มีมาตรฐานที่ผู้บริโภคเชื่อมั่น และเพื่อมุ่งสู่การประกอบการที่ยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาวภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาว ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เพื่อเป็นความรู้และแนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาการเลี้ยงกุ้งขาวตามข้อปฏิบัติของมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
4. เพื่อทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งขาวภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทราบถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และข้อเสนอแนะในการเลี้ยงกุ้งขาวของเกษตรกร ภายใต้มาตรฐาน GAP ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
2. ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาวของเกษตรกร ภายใต้มาตรฐาน GAP ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปประกอบการวางแผนทางการจัดการฟาร์ม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
3. ทราบถึงข้อมูลการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นฐานข้อมูลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การส่งเสริม และการแก้ปัญหา การเลี้ยงกุ้งขาว ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึง สภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การปฏิบัติตามมาตรฐาน และระดับปัญหาการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร รวมทั้ง ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร ในเขตพื้นที่อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2563

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาว ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 237 คน ส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คำนวณจากสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973 : 727 - 728) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 149 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ ตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ ตำบลเกาะเปริด ตำบลหนองซิม ตำบลพลิว ตำบลคลองน้ำเค็ม ตำบลบางสระแก้ว และตำบลบางกะไชย ซึ่งอยู่ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ ข้อมูลสภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และข้อมูลการปฏิบัติในการเลี้ยงกุ้งขาวตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาวภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร (วัดจากรายได้สุทธิจากการจำหน่ายกุ้งขาว/ไร่/รอบการผลิต)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaires) และคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Questionnaires) ที่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องเชิงคำถาม และนำไปทดลองใช้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างพร้อมปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพทางด้านสังคมของเกษตรกร
- ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร
- ตอนที่ 3 ข้อมูลการปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ของเกษตรกร
- ตอนที่ 4 ข้อมูลปัญหาการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร
- ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกร หมายถึง บุคคลที่เป็นเจ้าของธุรกิจหรือประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งขาวที่ขึ้นทะเบียนฟาร์มเลี้ยงกุ้งตามระบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี ในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

เกษตรกรรายย่อย หมายถึง กลุ่มของเกษตรกรรายย่อยที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีพื้นที่ทำกินตั้งแต่ 1 - 25 ไร่ และมีบ่อเลี้ยงกุ้งไม่เกิน 10 บ่อ ในเขตอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

กุ้งขาว หมายถึง กุ้งขาวแวนนาไม (*Litopenaeus vannamei*) มีลักษณะลำตัวขาวใส ขามีสีขาส่วนหางสีแดง โตเต็มวัยฟักตัวบนจะมี 8 ฟัน และด้านล่าง 2 ฟัน เคลื่อนไหวเร็ว และตัวเมียจะใหญ่กว่าตัวผู้ มีขาว่ายน้ำ 5 คู่ แพนหางมี 4 ใบ และมี 1 กรีหาง

ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาวของเกษตรกรในอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ผู้ประกอบการสำเร็จ หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งขาวเป็นอาชีพ ซึ่งมีรายได้จากการเลี้ยงกุ้งขาว และเกษตรกรสามารถทำการเลี้ยงกุ้งขาวต่อไปได้

ต้นทุนการผลิต หมายถึง ต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากการเลี้ยงกุ้งขาวต่อไร่ต่อรอบการผลิต
รายได้จากการเลี้ยงกุ้ง หมายถึง จำนวนเงินทั้งหมดจากการจำหน่ายกุ้งขาวต่อไร่ต่อรอบการผลิต

ประสบการณ์การเลี้ยงกุ้ง หมายถึง ระยะเวลาในการเลี้ยงกุ้งตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน
อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่มีระยะเวลาการทำงานมากที่สุด หรืออาชีพให้รายได้มากที่สุด

อาชีพรอง หมายถึง อาชีพที่ใช้เวลานอกเวลางานของอาชีพหลัก เพื่อการมีรายได้เพิ่มขึ้น
มาตรฐาน GAP หมายถึง แนวทางการผลิตกุ้งให้มีคุณภาพปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทำให้
ถูกสุขลักษณะที่ดีของฟาร์มเลี้ยงกุ้ง ป้องกันการใช้น้ำ และสารเคมีในการเลี้ยงไม่ให้มีสารตกค้าง

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยสภาพทางด้านสังคมของเกษตรกรมีสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาว
ภายใต้มาตรฐาน GAP
2. ปัจจัยสภาพทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรมีสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเลี้ยง
กุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP
3. ปัจจัยด้านการปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์
กับความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้มาตรฐาน GAP

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

1. ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม

- อายุ
- สถานภาพ
- ระดับการศึกษา
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- ประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้ง
- การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร
- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ประมง
- การติดต่อกับเพื่อนเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง
- ประสบการณ์ฝึกอบรมการเลี้ยงกุ้ง
- ประสบการณ์ศึกษาดูงานการเลี้ยงกุ้ง
- การสืบค้นข้อมูลการเลี้ยงกุ้ง

2. ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

- ขนาดพื้นที่เลี้ยงกุ้ง
- จำนวนบ่อเลี้ยงกุ้ง
- จำนวนแรงงานรับจ้าง
- จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- อัตราความหนาแน่นในการปล่อยลูกกุ้ง
- ต้นทุนจากการเลี้ยงกุ้ง

3. ปัจจัยด้านการเลี้ยงกุ้ง

- การปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP สำหรับ
- การเลี้ยงกุ้งขาวของเกษตรกร

ตัวแปรตาม

(Dependent Variable)

- ความสำเร็จในการเลี้ยงกุ้งขาว ภายใต้
มาตรฐาน GAP ของเกษตรกร
- วัดจากรายได้สุทธิจากการจำหน่าย
กุ้งขาวต่อไร่ต่อรอบการผลิต

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย